

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРЕДМЕТІВ ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ НА ОСНОВІ ВИВЧЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ПОЛІТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Стаття присвячена проблемі ціннісних орієнтацій студентів політехнічного коледжу, які розглядаються як основа для модернізації учбово-виховного процесу. У контексті даної проблеми був вироблений аналіз філософської, психологічної і педагогічної літератури. На основі практичних методів дослідження (бесіда, інтерв'ю), які проводилися серед студентської молоді, визначені особливості їх ціннісних орієнтацій.

Ключові слова: загальнолюдські цінності, ціннісні орієнтації, учбово-виховний процес, студенти, політехнічний коледж.

Однією з особливостей розвитку особистості студента політехнічного коледжу на сучасному етапі є те, що цей процес відбувається в умовах розширення соціальної самостійності та ініціативності молоді, що супроводжується переоцінкою загальнолюдських і професійних цінностей. Для цього процесу характерним є орієнтація молоді більше на матеріальні цінності та зневажливе ставлення до духовних цінностей. Це висуває вимоги щодо змін у навчально-виховному процесі, який повинен враховувати соціокультурні обставини сьогодення.

Мета статті полягає у виявленні особливостей ціннісних орієнтацій студентів, як основи для модернізації навчально-виховного процесу у політехнічному коледжі.

Теоретико-методологічну розробку сутності духовної культури особистості, її зв'язків з різними видами людської діяльності здійснили такі вчені: М. Бахтін, М. Бердяєв, В. Соловйов, В. Розанов та інші. Проблема загальнолюдських цінностей як основи розвитку особистості розглядається у роботах І. Бєха, Є. Бондаревської, М. Боришевського, І. Зязюна, А. Капської, О. Сухомлинської, Т. Тюріної, Г. Шевченко та інші.

Проблеми виховних аспектів освіти, культурологічних засад освітньо-виховного процесу, духовно-моральних основ виховання студентської молоді вивчалися О. Андрєєвою, Є. Бондаревською, О. Данилюком, В. Серебряком, Н. Шапрановою та іншими.

Окремі аспекти проблеми людини та її духовних цінностей були розглянуті в дисертаційних дослідженнях (Д. Балдинюк, О. Баришнікова, В. Вексельман, Г. Гуменюк, І. Гушина, О. Зубарева, О. Клумбите, В. Калнін, Л. Міллер, Ж. Міцкевич, Г. Хруслов).

Варто зазначити, що фундаментальні психолого-педагогічні дослідження структурно-динамічних особливостей ціннісно-сислової сфери особистості в різний час здійснювали І. Бех, Ф. Василюк, М. Гінзбург, З. Карпенко, Д. Леонтєв, Т. Титаренко, Н. Чепелева. Закономірності психічного розвитку особистості в юнацькому віці розкривали Л. Божович, Е. Еріксон, Я. Коломінський, І. Кон, Г. Костюк, С. Максименко, В. Москалець, М. Савчин, С. Рубінштейн.

Дослідженню проблеми взаємовідносин присвячені роботи В. Білоусової, В. Гарбузова, М. Кагана, Г. Костюка, В. Мясичева, А. Титаренка та ін.

У психологічному словнику В. Шапара ми читаємо: “Цінність – поняття, яке використовується у філософії, психології і соціології для позначення об’єктів, явищ, їхніх властивостей, а також абстрактних ідей, що втілюють у собі суспільні ідеали й виступають завдяки цьому етапом належного”. Будь-яка цінність має значення лише в порівнянні з іншою, протилежною їй. Люди прагнуть добра, тому що існує зло, захищають істину, тому що є брехня, захоплюються прекрасним, тому що є химерне. Іззовні цінності виступають як властивості предмета чи явища, однак вони притаманні людині не від природи, а тому, що вона залучена до сфери суспільного буття і стала носієм певних соціальних відносин [5, с. 597].

Структурними компонентами загальнолюдських цінностей є потреби, інтереси, мотиви, оцінка, переконання, воля, ціннісне ставлення (цілі, ідеали та якості особистості). Процес формування цінностей у молоді включає: інформацію про існування цінностей та умови їх реалізації; трансформацію, тобто “перенесення” її на власну індивідуальну мову; активну діяльність; динамізм – зміну особистості внаслідок формування її суб’єктивно значущих цінностей. Дані компоненти існують у взаємозв’язку та взаємообумовленості [5, с. 598].

Ціннісні орієнтації є результатом існування загальнолюдських цінностей у свідомості особистості, які зумовлюють ставлення людини до матеріальних і духовних цінностей, відповідних установок до свого життя та своєї діяльності. Таким чином, зміни у ціннісній сфері студентів політехнічних коледжів впливають на формування їх ціннісних орієнтацій, які, на нашу думку, в змозі вплинути на більш усвідомлене ставлення

до майбутньої професійної діяльності. Цінності, як і інші особистісні утворення (спрямованість, установки, переконання), розглядаються як результат відбиття у свідомості людини суспільних відносин і соціально-економічних умов життя.

На нашу думку, ціннісні орієнтації – це складний соціально-психологічний феномен, який характеризує спрямованість і зміст активності особистості. Вони є частиною системи оцінок і відношень особистості, визначають загальний підхід людини до світу, до себе. Вони надають змісту і напрямку особистісним позиціям, поведінці, вчинкам.

Ми погоджуємося з думкою багатьох учених, що цінності визначають центральну позицію особистості, впливають на спрямованість і зміст соціальної активності, загальний підхід до світу й самого себе, визначають зміст і напрямок суспільної позиції особистості, її поведінку і вчинки.

На наш погляд, зміни у навчально-виховному процесі повинні базуватися на вивченні ціннісних орієнтацій студентів і збагаченні предметів гуманітарного циклу інтерактивними методами, які спрямовані на розвиток ціннісної сфери студентів.

Сучасні вчені, розглядаючи цінності з педагогічної точки зору, виділяють мотиваційно-ціннісний компонент їх усвідомлення. М. Ніколаєва включає в цінності-цілі сукупність конкретних якостей особистості, що необхідні для творчого освоєння технології педагогічної діяльності [4, с. 10]. Г. Нагорна підтверджує та розвиває цю точку зору, вважаючи, що цінності-цілі узагальнюють уміння, на основі яких формується професійне мислення [3, с. 23]. І. Бех, продовжуючи думку С. Рубінштейна, що цінності мають бути освоєними особистістю шляхом власних зусиль, внутрішньої моральної роботи вихованця, вважає, що сучасна освіта має бути спрямована на розвиток самоусвідомлення внутрішнього світу особистості, змістовної характеристики її ціннісної системи, тобто орієнтована на особистість [1, с. 124]. О. Дубасенюк звертає увагу на те, що найвищими педагогічними цінностями можуть бути професіоналізм діяльності та шляхи його досягнення. Ціннісне ж ставлення до професіоналізму виховної діяльності виявляється у високій громадянській активності, духовності, у творчому пошукові, професійній відповідальності [2, с. 146].

Більшість фахівців розглядають ціннісні орієнтації, з одного боку, як ідеологічні, політичні, моральні, естетичні та інші підстави для оцінки суб'єктом навколишньої дійсності й орієнтації в ній, а, з іншого боку, – як спосіб диференціації об'єктів індивідом за їхньою значущістю. При цьому підкреслюється, що ціннісні орієнтації формуються при засвоєнні

соціального досвіду і виявляються в меті, ідеалах, переконаннях, інтересах та інших проявах особистості.

У структурі людської діяльності ціннісні орієнтації найбільш тісно пов'язані з пізнавальними та вольовими її сторонами. Система ціннісних орієнтацій створює змістовний бік спрямованості особистості й виражає внутрішню основу її ставлення до дійсності. У цілому ціннісні орієнтації являють собою складний соціально-психологічний феномен, який характеризує спрямованість і зміст активності особистості, що визначає загальний підхід людини до світу й до себе, надає змісту і напрямку особистісній позиції, поведінці й вчинкам людини.

В ході нашого дослідження з метою вивчення ціннісної сфери нами була розроблена бесіда «Мoje життя – моя успішність».

Бесіда, проведена серед студентської молоді політехнічного коледжу, з метою виявлення обізнаності студентів з основними загальнолюдськими цінностями, дала можливість проаналізувати рівень знань учнів про загальнолюдські цінності та їх прояв у житті і діяльності. Бесіда проводилась у кілька етапів. Перш за все, ми намагались вивчити ціннісне ставлення студентів до загальнолюдських цінностей. Студентам пропонували відповісти на запитання: «Які моральні якості ти найбільше цінуєш в людині?». Більшість опитуваних до цих якостей відносила такі: доброту (61,3%); порядність (38%); справедливість (41,5%); доброзичливість (17,8%); толерантність (6,5%); людяність (4%); чесність (9,3%); вірність (12,6%); благородство (2%); чуйність (1,5%). На другому етапі розглядалися загальнолюдські цінності у професійній діяльності. На питання «З чим ви пов'язуєте престижність професії?» 70% студентів відповіли «з майбутнім добробутом, матеріальною сферою», 13% «із статусом у суспільстві, модою». Жоден із студентів не відповів, що обирає спеціальність відповідно до покликання, бажання змінити умови життя не тільки свого, але й поліпшити умови в суспільстві в цілому. На питання «Хто вплинув на ваш вибір професії?» 30% студентів відповіли «Я зробив вибір самостійно, під впливом засобів масової інформації», 20% – «Я зробив вибір самостійно, під впливом батьків», 25% – «Я обрав таку професію тому, що це престижно». На питання «Хотіли б ви працювати з порядною людиною, чи краще з добрим фахівцем, професіоналом?» 70% опитуваних обрали доброго професіонала.

Як підтверджують результати дослідження, важливим є те, що студенти в основному обізнані з поняттями загальнолюдських цінностей, кращих моральних якостей людини. Особливо чітко прослідковується рівень обізнаності з цими поняттями у процесі застосування методу не-

закінчених речень, зокрема таких як «Високоморальною можна вважати людину, яка...», «Одна людина не може бути для іншої засобом, тому що...», «Відомий вислів Протагора – «Людина – мірило всіх речей» я розумію так...», «Ділова людина сучасного суспільства повинна відзначатись такими якостями...».

Однак разом з цим доводиться констатувати, що переважна частина студентів (62,5%) чітко не відрізняє моральні якості людини від вольових та інтелектуальних. Наприклад, на запитання «Які моральні якості ти найбільше цінуєш в людині», типовою є відповідь, де разом з моральними якостями (доброта, порядність, справедливість та інш.) називають вольові (врівноваженість, цілеспрямованість та інш.) або інтелектуальні (розум, успішність у навчанні та інш.) якості.

У процесі експериментального дослідження нами виявлено групу студентів старших курсів (56,2%), яка вважає пріоритетним розвиток саме вольових якостей особистості над моральними. Типовими були вислови такого змісту: «Сучасне життя потребує від людини бути сильною, жорсткою, вміти підпорядковувати своїй волі інших. Добрі, чуйні, відверті люди навряд чи зроблять кар'єру або досягнуть успіху у житті». Значна кількість юнаків (49%) ототожнює добрих, ширих, доброзичливих, чуйних людей із слабкими і вважає за необхідне будувати свої стосунки з однолітками з позиції сили. Ми не заперечуємо важливість розвитку вольової сфери особистості, безумовно, вольові якості необхідні для повноцінного, гідного життя. Проте не викликає сумніву і те, що ці вольові якості повинні узгоджуватись з загальнолюдськими цінностями. Таким чином, можна констатувати, що загальнолюдські цінності не є пріоритетними у свідомості студентів.

На підставі вищезазначеного ми можемо зробити такі висновки:

У сучасної студентської молоді спостерігається тенденція до нівелювання загальнолюдських цінностей, вони не знаходять відображення у свідомості більшості молоді. На передній план виносяться матеріальні цінності, цінності, які мають значення лише в теперішньому часі і лише для них самих – цінності найближчої перспективи.

Слід зауважити, що предмети гуманітарного циклу у політехнічному коледжі(українська та світова літератури, філософія, культурологія, психологія) мають бути збагачені інтерактивними формами та методами, які спрямовані на формування та розвиток ціннісних орієнтацій студентів.

Схема 1. Основні підходи до визначення сутності валеологічного виховання

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – С. 124.
2. Дубасенюк О.А. Ціннісне відношення до професіоналізму виховної діяльності // Нові технології освіти: Зб. наук. статей / Видав. С.В. Кириленко. – К.: ІСДО, 1995. – С. 146.
3. Нагорна Г.О. Формування у студентів педвузів професійного мислення: Автореф. ... дис. д-ра пед. наук: 13.00.01. – К., 1995. – С. 23.
4. Николаева М.В. Формирование технологической культуры учителя начальных классов в условиях индивидуально-творческого подхода: Автореф. ... дис. канд. пед. наук / Волгогр. пед. университет. – Волгоград, 1995. – С. 10.
5. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник. – Х.: Прапор, 2004. – С. 597, 598.

БРАНЕЦКАЯ М.С.

**ОБНОВЛЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ПРЕДМЕТОВ
ГУМАНИТАРНОГО ЦИКЛА НА ОСНОВЕ ИЗУЧЕНИЯ
ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ СТУДЕНТОВ
ПОЛИТЕХНИЧЕСКИХ КОЛЛЕДЖЕЙ**

Статья посвящена проблеме ценностных ориентаций студентов политехнического колледжа, которые рассматриваются как основа для модернизации учебно-воспитательного процесса. В контексте данной проблемы был произведён анализ философской, психологической и педагогической литературы. На основе практических методов исследования (беседа, интервью), которые проводились среди студенческой молодежи, определены особенности их ценностных ориентаций.

Ключевые слова: общечеловеческие ценности, ценностные ориентации, учебно-воспитательный процесс, студенты, политехнический колледж.

BRANECKAYA M.S.

**UPDATE OF MAINTENANCE OF THE ARTICLES OF
HUMANITARIAN CYCLE ON BASIS OF STUDY OF THE VALUED
ORIENTATIONS OF STUDENTS OF POLYTECHNIC COLLEGES**

The report is devoted to value orientations of students of polytechnic colleges. Such value orientations are considered to be the basis for modernization of educational process. In the context of the theme philosophical, psychological, pedagogical researches were analysed. On the basis of practical methods of research (conversation, interview) which took place among students, peculiarities of value orientations were defined.

Key words: universal values, value orientations, upbringing and education, students, polytechnic college.